סנוניות ביבנה – שכנות רצויות מאוד

נעים להכיר: שכנות עם כנפיים

יבנה התברכה בסנוניות מקננות משלושה מינים. כדאי להכיר את הציפורים המיוחדות האלה, ליהנות מיופיין הרב, ללמוד על השירות המצוין שהן עושות לנו, לזכור שהן מוגנות לפי חוק – ולהשתדל לסייע להן לשגשג בעיר.

הסנוניות משלושת המינים מתחילות לקנן בחודש מרץ, והקינון עשוי להימשך עד אוגוסט. הן זקוקות ל-7 עד 9 שבועות בקירוב כדי להשלים מחזור קינון, מתחילת הטיפול בקן ועד שהגוזלים שפרחו יוצאים לחיים עצמאיים, וככל הנראה לא מעט סנוניות בעיר מספיקות להשלים שני מחזורי קינון בעונה. קיני הסנוניות עשויים בוץ ומודבקים לחלקים העליונים של קירות ולתקרות. לעתים הקן נשען על בליטה בקיר או על אביזר הקבוע בקיר או בתקרה – צינור, מנורה וכדומה. הסנוניות דולות את הבוץ במקורן משלוליות בסביבה, והן עשויות לעשות עד כאלפיים גיחות למאגר הבוץ במהלך בנייתו של קן.

מין הסנונית הבולט בעיר הוא **סנונית הרפתות**. מדובר במין מצוי מאוד בעולם, אם כי בסימן התמעטות מתמדת. יבנה מרוחקת מאזור התפוצה העיקרי של המין, אך זכינו והסנוניות נמצאות בכל רחבי יבנה במשך השנה כולה, ובאחד המבנים הגדולים בעיר אף מתקבצות מאות סנוניות ללינת לילה. בסתיו ובאביב עוצרת בעיר אוכלוסייה גדולה של סנוניות נודדות ממין זה, והן ניכרות בגחונן הלבן. כמה עשרות זוגות של סנוניות מקומיות, בעלות גחון חום בהיר, מקננות במושבות קטנות הממוקמות בעיקר במבנים ציבוריים גדולים. קיני סנונית הרפתות הם הצנועים ביותר מבין קיני הסנוניות ביבנה. בדרך-כלל הם נראים כחצי גביע המודבק לחלקו העליון של קיר. הגוזלים המתפתחים מציצים מעבר לשפת הקן, וקל לראותם כשהם ממתינים להוריהם שיביאו ארוחת חרקים.

מין אחר של סנונית הוא **טסית הבתים**. הטסיות מקננות בכמה בניינים ליד נחל יבנה, והופעתן כאן מפתיעה ומיוחדת: מדובר באחת ממושבות הקינון הדרומיות ביותר של מין זה בעולם. הטסיות מגיעות ליבנה במרץ ועוזבת בספטמבר-אוקטובר. הן נוטות לקנן במושבות צפופות, לא פעם בגובה כמה קומות, וקיניהן מעוצבים כמבנים חצי-כדוריים עם פתח קטן בצדם.

גם **סנונית המערות** מופיעה ביבנה בין מרץ לספטמבר-אוקטובר. זוגות אחדים בונים בבנייני מגורים את הקינים המרשימים ביותר – מבנים חצי-כדוריים עם מנהרת כניסה.

המדבירים הטבעיים

כל מיני הסנוניות צדים חרקים מעופפים, קטנים עד בינוניים בגודלם, וביניהם יתושים וזבובים. החרקים מהווים כמעט את כל מזונה של הסנונית. קינון סנוניות הרפתות נפוץ ליד משקים אפופי זבובים, וייתכן שמושבת קינון הטסיות התמקמה ליד נחל יבנה בגלל ריכוז החרקים המעופפים שמשגשג סביב הנחל.

מכיוון שסנוניות ניזונות מחרקים מעופפים באוויר הפתוח הן צריכות לעופף ברציפות בעצמן, כלומר להוציא אנרגיה רבה – ולכן לאכול כמות עצומה של חרקים. לפי הערכות שמרניות, סנונית אחת אוכלת כ-60 חרקים מעופפים בשעה, כלומר כ-850 חרקים ביום בשיא הקיץ. אפילו כשמביאים בחשבון שסנונית דוגרת אינה צדה, מושבת קינון בת עשרה זוגות בלבד מחסלת הרבה יותר מ-10,000 חרקים מדי יום. אם המושבה נבנתה בבניין המגורים או העבודה שלך, רוב החרקים האלה מסולקים מסביבת הבניין, וההדברה הטבעית מתבצעת בשיא יעילותה כשהסנוניות קרובות: ליד חלונות בבנייני המגורים הסמוכים לנחל יבנה, ליד ראשי הנוסעים בחניונים שונים, בכניסות לבניינים או נמוך מעל המדשאות. ככל שהסנוניות קרובות יותר אלינו, כך הן מגינות עלינו טוב יותר מפני חרקים טורדניים ועוקצניים.

סכנה מסנוניות? אין!

סנוניות אינן מעבירות מחלות לאדם. אנשים עשויים לחשוש מהן כי בשני העשורים האחרונים הופיעו בבני-אדם כמה מחלות מידבקות שקושרו בעיתונות לחיות בר מסוימות, אך כל המחלות האלה הגיעו משוקי בשר וממשקי בעלי-חיים, ללא קשר לסנוניות. סכנת מחלות מחיות בר נשקפת רק כשהחיות נמצאות במגע הדוק ומתמשך עם מוצרים המשמשים כמזון לבני-אדם, ואפילו אז מדובר בסכנה נדירה מאוד. מוטב אפוא להימנע מפתיחת דוכן מזון מתחת למושבת קינון של סנוניות, אך זוג סנוניות המקנן ליד חלונך או בחניון ביתך לא ידביק אותך ואת משפחתך בשום מחלה.

אולי מיותר לציין שאין כל סיבה לחשוש גם ממגע ישיר מצד הסנוניות. סנונית שעפה ליד ראשך בכניסה לבית או ליד רגליך במדשאה לא תיתקל בך ולא תסתבך לך בשיער: היא אקרובטית מומחית, והיא מתעניינת ביתושים ובזבובים שמעופפים לידך, לא בך. סנונית עשויה לנסות להזהיר אדם המתקרב לקן שלה, אך היא לגמרי לא מסוכנת לאדם; יש לזכור שהיא שוקלת כ-20 גרם בלבד.

מינים מוגנים

כל מיני הסנוניות מוגנים בישראל לפי שני חוקים. החוק להגנת חיית הבר, תשט"ו-1955 אוסר "צידה" (ציד), המוגדרת בחוק כ"עשיית מעשה מתוך כוונה לפגוע בחייה, בשלומה או בחירותה של חיית בר, או להדריך את מנוחתה, או לסכן את התפתחותן הטבעית של ביציה." אם כן, הרס קן פעיל של סנונית מהווה עבירה על החוק, שהעונש המרבי על הפרתו הוא שנתיים מאסר. החוק מסמיך רשות אחת בלבד לפגוע בקינים פעילים: רשות הטבע והגנים. הרשות מוסמכת לספק היתר ציד של חיות בר מוגנות במקרה שנשקפת מהן סכנה לבני-אדם, אך סנוניות אינן מסכנות איש.

חוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי-חיים), תשנ"ד-1994 מחזק את ההגנה על הסנוניות מפני השמדת קינים פעילים. ההוראה המרכזית בחוק היא "לא יענה אדם בעל-חיים, לא יתאכזר אליו ולא יתעלל בו בדרך כלשהי." העונש המרבי על הפרת הוראה זו הוא שלוש שנות מאסר.

משיכת סנוניות והרחקתן

הסנוניות ביבנה הן תופעת טבע מיוחדת, המתאימה באופן מושלם למיזם חינוכי גדול כפי שנעשה בשוהם ובזיכרון יעקב, ולאטרקציה המושכת תיירים רבים כמו בפנאיה, קפריסין. יש המבקשים אפוא לעודד את הסנוניות להרחיב את מושבותיהן או להקים מושבות חדשות בעזרת שלוליות בוץ, תיבות קינון מיוחדות ועוד. עם זאת, חשוב לזכור כי הסנוניות הן המחליטות היכן יקננו, ואי אפשר להבטיח שיבחרו בבניין שלך.

בעוד רבים בעולם משקיעים משאבים ניכרים בניסיונות למשוך סנוניות לביתם או לבניין ציבורי שהם מנהלים, יש המבקשים דווקא למנוע מסנוניות לקנן בבניין שלהם. במקרה כזה יש לשמור על כמה עקרונות:

1. אין להרוס קן פעיל, כלומר קן שסנונית מסתובבת לידו, ולא כל שכן קן שיש בו ביצים או גוזלים. הרס כזה מותר לפי חוק אך ורק באישור רשות הטבע והגנים, וכאמור אין לרשות עילה לספק אישורים כאלה. פנייה לרשות בעניין זה תסתיים בדרישה שנניח לסנוניות לסיים את הקינון הנוכחי.
2. אם המניע להרחקת הסנוניות הוא לשלשת המצטברת תחת הקן, אפשר לנצל את נטייתן של סנוניות לשוב לאתרי קינון קודמים שלהן, וטרם עונת הקינון להתקין מדף מתחת לקן. מדף בגודל הולם ובמיקום נכון קולט את הלשלשת, ואפשר לנקותו או להסירו בתום הקינון.
3. הדרך היחידה להבטיח שסנוניות לא יקננו באתר מסוים היא חסימת האתר ברשת מסיבית, צפופה ומתוחה ששוליה מהודקים למבנה לכל אורכם (כמובן – לא בזמן שסנוניות מקננות שם!). התקנת רשת לחסימת סנוניות דורשת רמת דיוק הרבה יותר גבוהה מהתקנת רשת לחסימת יונים. בהתקנת רשת לחסימת סנוניות יש לנקוט זהירות רבה מפני יצירת מלכודת מוות: סנוניות חודרות בקלות לתוך רשת שיש בה פגם או ששוליה לא הוצמדו היטב לקיר בנקודה כלשהי, ובמקרה כזה הן לאו דווקא מוצאות את דרכן החוצה. גם רשתות רכות או רפויות נהפכות למלכודת מוות לסנוניות.
4. יש כמה שיטות אחרות למניעת קינון של סנוניות (שיפועים, משטחים חלקים ועוד), ויעילותן מעטה ותלויה בשילוב בין שיטות שונות ובביצוע מדויק.

לאור מורכבות הנושא, למעוניינים במשיכת סנוניות מקננות או בחסימתן מומלץ לפנות להתייעצות עם עמותת משפחה על ארבע (054-819-1097).

תמונות מיבנה, אביב 2020

לינה קבוצתית של סנוניות הרפתות בחניון (אריאל צבל)

קינון סנונית הרפתות בחניון – הורה וקן עם גוזלים (דרורה ברוק)

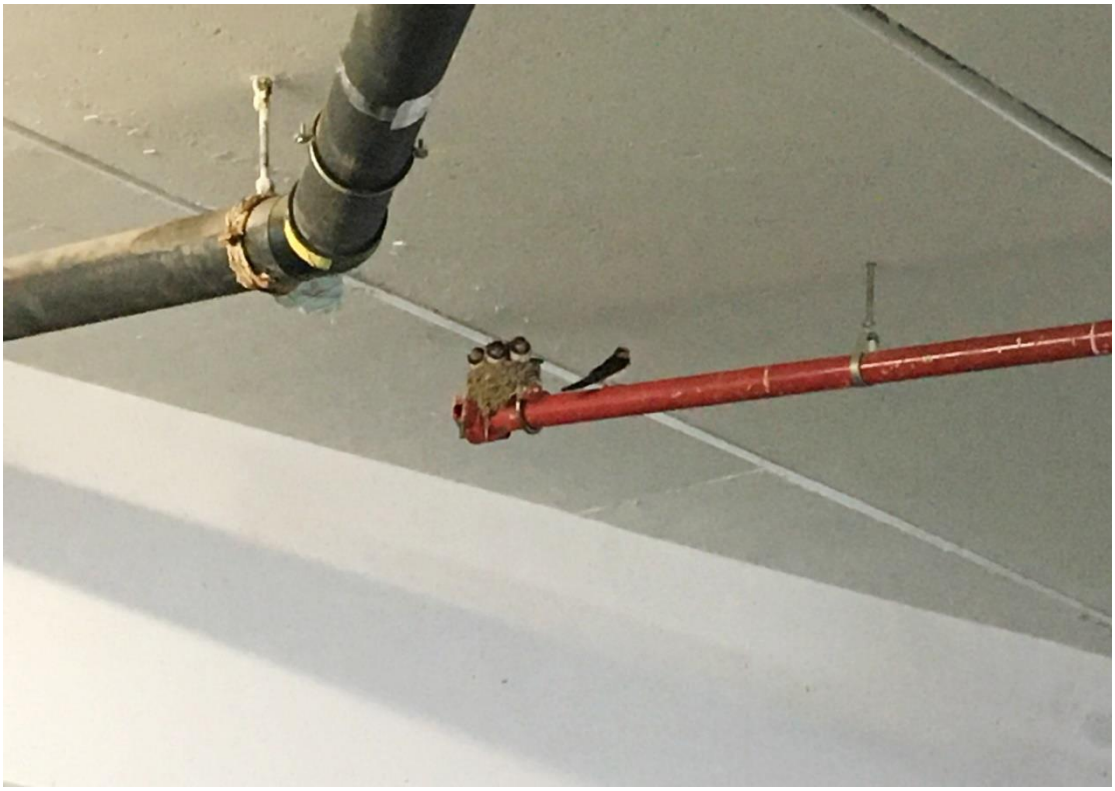

קינון סנונית הרפתות בבניין משרדים – בוגר בקן (אריאל צבל)

קינון טסית הבתים בבניין ציבורי (אריאל צבל)

מושבת קינון של טסיות הבתים בבניין ציבורי (דרורה ברוק)

קן סנונית המערות בבניין מגורים משותף – גוזל מציץ מהקן (אריאל צבל)

משפחת סנונית המערות – שלושה גוזלים שפרחו בימים האחרונים באזור הקן (אריאל צבל)

תמונות לשימוש חופשי לפי תנאי השימוש המוגדרים בוויקימדיה

סנונית הרפתות

Rauchschwalben_%28Hiru_wikipedia/commons/3/33/4/https://upload.wikimedia.org
rustica%29_im_Nest.jpg_ndo
_Hirundo_rustica_gutturalis/wikipedia/commons/4/48/https://upload.wikimedia.org
dragonfly_s3%29.JPG_juvenile_in_nest_eating%28
Hirundo_rustica_%28Linnaeu/wikipedia/commons/c/c7/https://upload.wikimedia.org
C_1758%29.jpg%2sv
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fe/Barn_swallow%2C_Hirundo_
rustica_%2836874830542%29.jpg
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cc/Barn_swallow_%28feeding%
29_at_Tenn%C5%8Dji_Park_in_Osaka%2C_June_2016.jpg

טסית הבתים

Jungschwalben_im_Ne_wikipedia/commons/3/34/Zwei/https://upload.wikimedia.org
st.jpg
h_mother_flying_back_to_wikipedia/commons/1/12/A/https://upload.wikimedia.org
ousemartin_nest.jpg
Delichon_urbica0.jpg/wikipedia/commons/6/6a/https://upload.wikimedia.org
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a1/House_Martin_%28Delichon
urbicum%29%281%29.jpg